

СЕКЦІЯ 25.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

ПОДЦЕРКОВНИЙ ОЛЕГ ПЕТРОВИЧ

Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри господарського права і процесу, доктор юридичних наук,
професор, член-кореспондент НАПрНУ

ЩОДО ПРАВОВОГО КЛАСТЕРУ МІЖНАРОДНОГО КОМЕРЦІЙНОГО АРБІТРАЖУ

Як правило, для позначення цілісних правових утворень в національній юриспруденції використовуються категорії галузі, підгалузі, інституту, комплексного інституту чи підінституту права. Складніше з міжгалузевими та багатогалузевими правоутвореннями, у яких представники галузевих наук вбачають загрозу для власної теоретичної гегемонії. Але будь-які наукові конструкції не можуть запобігти виокремленню нових систем правових положень, якщо останні виявляються нездатними цілісно розвиватися в межах традиційних галузей права.

Зокрема, саме стосовно правових процедур міжнародного арбітражу та порядку виконання (оспорювання) його рішень, як видається, існує нагальна потреба виділення усталеного внутрішньозв'язаного масиву правових засобів. Цей масив на сучасному етапі правової структуризації доречно назвати правовим кластером. Останнє поняття має багатозмістовне значення від англ. *cluster*, під яким традиційно розуміється «група однакових або подібних елементів, зібраних разом або близьких один до одного; в'язка (чогось однорідного)». І якщо існують кластери в хімії, фізиці, інформатиці, біології, економіці та, навіть приватизації, то чому не можуть існувати правові кластери?! Позитивна відповідь на це запитання стосовно міжнародного комерційного арбітражу підтверджується виявленням в структурі правового регулювання однорідних суспільних відносин, взаємопов'язаних правових норм, специфічних процедур, своєрідної практики їх реалізації, нового досягнутого рівня доктринальних положень та правових знань стосовно міжнародного комерційного арбітражу.

Звичайно, теоретико-категоріальне позиціонування відповідного правового утворення саме як кластер не претендує на безапеляційність. Хоча запропонований підхід й видається таким, що дозволяє гнучко

обійти вітчизняні міжгалузеві дискусії. Але більш важливим стає обґрунтування потреб поєднаного та системного сприйняття усього масиву правових засобів щодо міжнародного комерційного арбітражу.

Важливість такого підходу відчувається тоді, коли досягнутий рівень розвитку процесуальних галузей виявляє обмежене ставлення до процедур арбітражного розгляду, лише похапцем зачіпаючи роль та значення арбітражу, підтримуючи перевагу юрисдикції державного суду стосовно арбітражу, ігноруючи винятковість порядку приведення до примусового виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу чи оспорування його рішень.

Міжнародний комерційний арбітраж є надбанням цивілізації. Його не можна було уявити 200 і 100 років тому, позаяк лише відповідний розвиток суспільства у глобальному вимірі міжнародної комерції створив умови для формування сучасних процедур арбітражу й визнання його рішень державами, у тому числі на рівні Нью-Йоркської конвенції 1958 року «Про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень».

У загальнотеоретичному значенні це означає просування ідей міжнародного комерційного арбітражу завдяки досягнутому рівню світової правосвідомості як основоположного елементу подальшого правового закріплення діяльності міжнародних комерційних арбітражів та їх юрисдикційної легітимації.

Поява того масиву процедур, що запропоновано іменувати спеціальним правовим кластером міжнародного комерційного арбітражу, відбулася завдяки наполегливій роботі юристів та бізнесменів з різних країн світу, зацікавлених в самоорганізації низових суб'єктів міжнародних економічних відносин у напрямі вироблення загальновизнаних та авторитетних актів вирішення приватно-правових конфліктів.

Поряд з вагомими міжнародно-правовими актами: згадана Конвенція 1958 року, Типовий закон ЮНСІТРАЛ про міжнародний комерційний арбітраж (1985 р.); Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ (1976 р.); Європейська Конвенція про зовнішньоторговельний арбітраж (Женева, 1961 р.) тощо, питання міжнародного комерційного арбітражу розглянуті Господарському та Цивільному процесуальних кодексах України, Законі «Про міжнародний комерційний арбітраж». Йдеться також про застосування законів, які стосуються вирішення колізійних питань арбітражної угоди (зокрема, Закон «Про міжнародне приватне право»), виконання рішень арбітражу (зокрема, Закон «Про виконавче провадження»), вирішення юрисдикційних питань та порядку вжиття забезпечувальних заходів в арбітражі (зокрема, Кодекс торговельного мореплавства); юридичного значення звернення до арбітражу з огляду на вимоги щодо повернення валютної виручки (Закон «Про валюту та валютні операції») тощо. Неабияке значення у цьому контексті набувають Регламент МКАС при ТПП України, Регламент МАК при ТПП України та Положення про арбітражні збори і витрати, що фактично набули значення правових актів. Активно формується судова практика у цій

сфері. Наприклад, йдеться про рішення ЄСПЛ у справі «Компанія «Регент» проти України», численні рішення Верховного Суду.

Така множинність правових та правозастосовних актів вимагає спеціального розуміння єдності правових норм для цілей їх послідовної інтерпретації й найбільш ефективного застосування з урахуванням самої логіки арбітражного розгляду, обумовленого потребами інституційного сприяння розвитку бізнесу в країні та покращення іміджу України як держави, здатної формувати міжнародні юрисдикційні інституції, яким довіряють іноземні інвестори й ТНК. При цьому, глибоко опанувати питання міжнародного комерційного арбітражу, як і будь-якої іншої спеціальної сфери, можна лише якщо перейнятися духом відповідного регулювання, тонкою гранню взаємодії саморегульованих засад арбітражу й публічного правопорядку у державі.

Ключові слова: міжнародний комерційний арбітраж, правовий кластер, ЮНСІТРАЛ.

Ключевые слова: международный коммерческий арбитраж, правовой кластер, ЮНСИТРАЛ.

Key words: international commercial arbitration, legal cluster, UNCITRAL.

БОЙКО ВІКТОР ДМИТРОВИЧ

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кібербезпеки

ВАСИЛЕНКО МИКОЛА ДМИТРОВИЧ

Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри господарського права і процесу

КІБЕРБЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

Сьогодні одним із засобів забезпечення державою своїх інтересів на міжнародній арені є завоювання інформаційного простору. Останнє досягається шляхом розвитку сучасних національної телекомунікаційної інфраструктури й інформаційних технологій і створення на їхній основі глобальної інформаційно-телекомунікаційної системи. Інформатизація як явище сучасності призвела до переходу людства в інформаційне (цифрове) суспільство, в якому були створені інформаційно-комунікаційні технології та інформаційно-комунікаційні системи. Вони стали важливим ресурсом та рушійною розвитку сучасної цивілізації. Однак використання комп'ютерних технологій, особливо у сукупності із телекомунікаційними мережами, породило особливий (вірусний) клас кіберзагроз. Ситуація набувала загострення разом з поширенням вико-